

NORDENS ANSVAR

Av docenten JOHN CULLBERG, Balingsta

DET kan synas orimligt att tala om Nordens ansvar under dessa svarta dagar, då de mest skickensedigra händelser jaga varandra tätt inpå oss. Ännu i början av denna vecka var Norden en politisk realitet, fyra fria stater, som hoppats att kanske ändå få lä undan världsstormen. I dag ligga töcknen täta och tunga över oss. Det slag, som drabbat våra västliga bröder, drabbar också oss. Aldrig har framtiden tett sig så ogenomträngligt mörk för Nordens folk.

Dagens läge är så mycket bittrare, som vi just börjat fatta något av innersidan i begreppet »Norden». Hösten 1939 medförde en upplevelse av nordisk gemenskap, som icke äger någon tidigare motsvarighet i vår historia. De apostoliska orden blevo verklighet för oss: »Om en lem lider, så lida alla de andra lemmarna med den.» Det med-lidande i ordets djupaste mening, som under denna isiga vinter enat alla kretsar inom de skandinaviska folken i samfällid hjälp åt brodern, som fallit i rövarhänder, tycktes skapa ett nytt utgångsläge för den framtida gestaltningen av Nordens gemensamma liv.

Sedan dess ha vi skakats in i själen av olycksbuden. Onsdagen den 13 mars och tisdagen den 9 april 1940 skola för alla tider stå inristade som två av de mörkaste data i Nordens historia. Norden har stympats och splittrats. Det är hotat till livet. Men det är icke dödsdömt. Ingenting höves mindre Nordens folk och enkannerligen oss än så länge skonade svenskar än att falla samman i ängslan eller dov resignation. Finnes ännu något framtidsdugligt inom oss, så äga vi också en framtid. Och den som ser mot framtiden måste veta om ett ansvar. Så kunna vi trots allt ha rätt att tala om Nordens ansvar även i en stund, då mordbrandslågorna slicka våra väggar.

Nordens ansvar — låt mig först uttrycka saken så: *Nordens folk stå i ansvar för varandra.* Var det denna insikt, som bröt fram i

de senaste månadernas Finlandshjälp? Säkert hos några, men knappast hos flertalet bland dem, som offrat tid och pengar för Finlands sak. Motiven ha helt naturligt varit blandade. För många var det fråga om föga mer än en uppjagad känslöstämning; de flesta räknade medvetet eller omedvetet med den omständigheten, att hjälp åt Finlands kämpande folk betydde ökade möjligheter för oss själva att undslippa förödelsen. Nu, när ett nytt kapitel i Nordens historia börjat skrivas, provas hållfastheten i den nordiska solidariteten.

I dessa dagar stå vi med ansiktet vänt mot söder och väster. Men detta får icke betyda, att vi tappa det folk ur sikte, som dock hittills fått bära de tyngsta bördorna. De söndersprängda städernas återuppbyggande och landets reorganisation inom de nya gränserna är alltjämt en svensk angelägenhet lika väl som en finsk. Hur solidariteten med våra västra grannar bör ta sig uttryck, därom är det i dagens förvirrade läge icke möjligt att ha någon mening. Det är naturligt, om vi i detta ögonblick närmast äro upptagna av att se om vårt eget hus. Men tanken på Norden som en obrytbar enhet måste hållas levande. Och det tillkommer oss att med denna tanke som ögonmärke sörja för inre och yttre beredskap. Detta är den just nu aktuella innebörden i talet om nordiskt ansvar.

Skola vi drista oss att sikta ännu längre? Ha vi inte också ett ansvar för *Europa och världen*? Har inte rent av tanken på ett till enhet sammansvetsat Norden för många ibland oss haft ett av sina djupaste motiv i tron på våra folks uppgift i världen — kanske inte i dag, men i morgon. Denna del av Nordens ansvar påvilar nu Sverige och Finland, men i tanken måste vi ta med oss även den fångne och den överrumplade men nu för livet kämpande brodern. Så må vi, mitt under dagens vånda och ovisshet, låta blicken gå mot den morgondag, som dock måste komma en gång. Är det inte, trots allt, alltjämt en uppgift för Nordens folk att sätta in sin kraft för en fred, där folkförsoning i förtroendets och rättfärdighetens tecken kan bli verklighet?

Jag hör tusen invändningar. Den tyngst vägande pekar på vår svaghet. Är det inte en alltför blåögd barnslighet att mena, att vi, som varje dag frukta för att bli en lekboll i de storas händer, skulle kunna ha något att säga till om, när slutuppgörelsen skall äga rum? Ja, jag vet. En överskattning av våra resurser i detta avseende är minst av allt på sin plats. Någon större risk att lockas

till en sådan överskattning torde väl inte heller nu föreligga. Två ting må emellertid hållas fast. Det ena är detta: Om vi lyckas överleva dagens strider, kunna vi i morgon stå starkare, mera samlade och målmedvetna än någonsin. Det andra är än viktigare: Våra möjligheter att gå i land med den väldiga framtidsuppgift, som jag här antytt, äro i sista hand icke beroende av utvärtes maktresurser. De vila på vår tveklösa underkastelse under den andliga stormakt, som är stark nog att ta också svaga mänskliga redskap i sin tjänst.

I mina öron ringer ännu ett ord av den finländske biskop, som på aftonen den 30 november 1939 talade i Stockholms Storkyrka. »Till sist finns det blott en stormakt, Rättfärdigheten.» Vi som lyssnade frågade oss kanske i tyst tvivel: Är detta sant? Tiden gick, och frågan borrhade sig allt djupare in i själen: Är det sant, att Rättfärdigheten måste segra till slut? Den 13 mars tycktes svaret, den 9 april bekräftelsen: Nej, det var alltså inte sant. Orättfärdigheten är mycket starkare än rättfärdigheten, jämnt så mycket starkare, som den har fler soldater, kanoner och bombplan till sitt förfogande. Ja, det kan se så ut. Det har sett ut så förr, mest den gången, då den Rättfärdige spikades fast vid ett kors. Och likväl är det en synvilla. Inga bestående segrar vinnas av orättfärdigheten; inga statssystem kunna i längden byggas på dess grundval. Endast Rättfärdigheten blir bestående.

Och nu tränger sig den frågan fram: Är det verkligen en orimlighet att tänka, att Nordens folk skulle kunna bli till ett Rättfärdighetens ridderskap, som kämpar dess kamp till seger i en vrång och därför sönderfallande värld? Yttre förutsättningar saknas icke. Vi tillhöra en folkgrupp, som endast den svarta illviljan kan pådyvla erövraruppsåt. Frihetsarvet hör till våra dyrbaraste egendomar, som vi till varje pris vilja värja. Rättskänslan har alltid varit stark i Norden, ofta visserligen karikerad till rättshaveri. Den sociala utjämningsprocessen har hos oss kommit längre än annorstädes. Vår andliga odling har, trots allt, bevarat mer av det kristna arvet än de flesta andra länder; åtminstone så mycket dröjer kvar av den kristna anden, att en appell till mänsklighet, humanitet, sällan förklingar utan resonans i folksjälen. Det finns alltså en viss realitet bakom de nordiska folkens nationella symbol, den korsmärkta fanan. Och det är frestande att låta den nuvarande mörkläggningen genombrytas av en strålande framtidssyn: ett pånyttfött Norden, som i tro på sin gudgivna kal-

lelse drar ut till fredens korståg i Rättfärdighetens tjänst. Skulle inte detta även för realpolitikerna vara en faktor att ta hänsyn till i den stund, då det nya Europa skall byggas upp?

Men framtidssynen förflyktigas, och blicken stannar i undran vid nuet. Äga våra folk tillräcklig inre styrka för uppbärande av ett slikt ansvar? Frågan hör till dem, som icke kunna besvaras med någorlunda tillförlitlighet. De som ha för vana att se mörkt på tingen må hänvisas till vad som dock skett denna vinter i den svenska folksjälen, där oanade kraftreserver blottats. Om Finlands insatser behöver här icke ordas. Andra iakttagelser kunna för vårt vidkommande stämna ned modet och fresta till en undran, hur pass djupt väckelsen egentligen trängt. Så nödgas vi att avstå från varje försök till diagnos för att i stället så inträngande som möjligt forma den appell, som vi svenskar i denna tid måste skänka örats och hjärtats uppmärksamhet, om vi skola bli skickade att bära upp vårt ansvar för samtid och eftervärld.

Ordet »beredskap» är på allas läppar. Och det är just beredskap, som är av nöden — både för dagens uppgifter och för morgondagens. Dit hör en mångfald ting; vad jag här vill peka på är den inre, den andliga beredskap, utan vilken alla utvärtes åtgärder till sist bli utan värde. Vi kunna dessvärre inte blunda för att denna andliga beredskap är jämmerligt försummad. Men klagolåt batar föga. Vårt lösensord må bli detta: Fram för en ny beredskap i själarnas värld, en fastare, stramare livsstil, öppenhet för plikt och ansvar och främst en ny lyhördhet för Hans stämman, som ensam förmår göra en slapp människovilja till ett stålblankt redskap för kärlekens och rättfärdighetens makt.

Vi veta icke, vilka offer framtiden skall kräva av Nordens folk. Men vi veta, att en slik beredskap skulle göra dessa folk oövervinneliga.